

Prof. dr hab. Zbigniew Grzonka

Emerytowany profesor Uniwersytetu Gdańskiego

Laudacja

z okazji nadania tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Gdańskiego

Panu Profesorowi Andersowi Grubbowi

Magnificencjo Panie Rektorze,

Wysoki Senacie,

Wielce Dostojny Doktorze Honorowy,

Zebraliśmy się tu dzisiaj, aby uhonorować najwyższym tytułem naszej Alma Mater, Pana Profesora Andersa Grubba z Uniwersytetu w Lund, światowej sławy uczonego, wypróbowanego przyjaciela polskich badaczy, w tym w szczególności z Uniwersytetu Gdańskiego. Jest mi niezmiernie miło, że mogę z tej okazji przedstawić sylwetkę naukową Pana Profesora, z którym łączą mnie długoletnie więzi naukowe i którego śmiem nazwać moim Przyjacielem.

Profesor Anders Grubb, z wykształcenia lekarz, z pasji chemik, ukończył studia medyczne na Uniwersytecie w Lund w roku 1968. Doktorat w dziedzinie chemii medycznej uzyskał w 1974 r. Z okresu studiów pochodzą pierwsze publikacje, które zapoczątkowały Jego błyskotliwą karierę naukową. Szczególnie owocny dla Jego dorobku naukowego okazał się rok 1979, gdy opisał wyizolowanie z moczu białka, którego funkcji wówczas nie znano, a które w niedługim czasie, nazwane cystatyną C, okazało się najważniejszym inhibitorem proteaz cysteinowych. To stosunkowo niewielkie białko, o 120 resztach aminokwasowych, charakteryzuje się jedną z

najwyższych z dotychczas znanych stałych inhibicji. Prof. Grubb stosunkowo szybko ustalił sekwencję aminokwasową cystatyny C, a niedługo potem także sekwencje jej fragmentów odpowiedzialnych za inhibowanie proteaz cysteinowych. Stwierdził On, że cystatyna C występuje we wszystkich płynach ustrojowych człowieka, w tym w płynie mózgowo-rdzeniowym, pełniąc tam funkcję ochronną dla centralnego układu nerwowego. Prof. Grubb, fakt wyizolowania cystatyny C z moczu człowieka, powiązał szybko z funkcją nerek, dzięki czemu ustalił, że białko to może zostać wykorzystane jako biomarker funkcji tego ważnego ludzkiego organu. Opracowana przez Niego metoda oznaczania poziomu cystatyny C w osoczu jest najdokładniejszym testem wykrywającym zaburzenia przesączania kłębuszkowego znanym dotychczas w nefrologii.

Dorobek naukowy Profesora Grubba jest zaiste imponujący. Opublikował dotychczas ok. 340 prac naukowych o zasięgu ogólnoświatowym, a dorobek ten był i jest inspiracją dla wielu badań prowadzonych w innych ośrodkach badawczych, o czym pośrednio może świadczyć fakt cytowania Jego prac ponad 19 tysięcy razy, a tzw. współczynnik Hirscha, wynoszący blisko 70, należy do najwyższych znanych.

W dorobku Profesora Grubba jest 35 publikacji będących efektem Jego współpracy z kierowanym przeze mnie zespołem chemii peptydów z Uniwersytetu Gdańskiego. Później do tej współpracy dołączyła także grupa krystalografów z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, kierowana przez prof. Mariusza Jaskólskiego. Początek naszej współpracy to lata 80-te ubiegłego wieku, gdy Profesor Grubb ustalił sekwencję N-terminalnego fragmentu cystatyny C odpowiedzialnego za inhibowanie proteaz cysteinowych. Aby to potwierdzić, zsyntezowaliśmy wiele peptydów oraz ich analogi. Większość z nich wykazywała działania inhibicyjne, a niektóre z nich charakteryzowały się także aktywnością przeciwbakteryjną i przeciwwirusową. Jeden z tych związków, zsyntezowany przez prof. Franciszka Kasprzykowskiego, zwany Cystapep-1, jest stosowany jako lek antywirusowy. Intensyfikacji naszej współpracy sprzyjały bardzo owocne, robocze konferencje cystatynowe, pełne gorącej dyskusji naukowej, przemiennie organizowane w Polsce i w Szwecji.

Najważniejszym osiągnięciem współpracy w trójkącie: Lund, Gdańsk, Poznań, było ustalenie w roku 2001 struktury krystalicznej dimeru cystatyny C. Odkrycie dimeryzacji cystatyny C, potwierdziło po raz pierwszy możliwość oligomeryzacji

peptydów i białek poprzez mechanizm wymiany domen. Co, chociażby z uwagi na występowanie cystatyny C w złojach amyloidowych występujących w mózgu, było ważne dla wielu badań prowadzonych nad mechanizmem amyloidogenezy. Dzięki ustaleniu struktury krystalicznej dimeru cystatyny C, możliwe było wyjaśnienie przyczyn angiopatii amyloidowej, rzadkiej nieuleczalnej choroby genetycznej występującej szczególnie w Islandii, badaniem której zespół prof. Grubba zajmował się przez wiele lat. Za te ostatnie badania Profesor Grubb otrzymał z rąk Prezydenta Islandii najwyższe odznaczenie – Order Sokoła Islandzkiego.

W tej krótkiej laudacji nie sposób wymienić wszystkie ważne osiągnięcia Profesora Andersa Grubba, a jest ich bardzo wiele. Zostały one wymienione bardziej szczegółowo w recenzjach przewodu doktoratu honorowego przygotowanych przez Profesorów: Mariusza Jaskólskiego z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Ulfa Lehrnera z Uniwersytetu w Geteborgu oraz Jerzego Ciarkowskiego z naszego Uniwersytetu. Wszystkie recenzje podkreślają wyjątkowe osiągnięcia naukowe Profesora Andersa Grubba. Pozwólcie Państwo, że zacytuję tylko fragment z recenzji Profesora Jaskólskiego: "doktorat ten jest wyróżnieniem ogromnego dorobku naukowego Profesora Andersa Grubba oraz Jego trwałego wkładu do chemii i medycyny. Doktorat Honoris Causa Uniwersytetu Gdańskiego dla prof. Andersa Grubba to przykład tej niezwykle pięknej sytuacji, gdy zaszczytnym tytułem wyróżniany jest dostojny Kandydat, ale jednocześnie sama Uczelnia z dumą powiększa krąg swoich wybitnych doktorów honorowych, dopisując do ich grona jeszcze jedno wielkie nazwisko: lekarz i profesor, Doktor Honoris Causa Uniwersytetu Gdańskiego – Anders Grubb".